

Χριστούγεννα: Ήθη και έθιμα στην Ελλάδα

Τα Χριστούγεννα, όπως κάθε χρόνο μαζί με τις ευχές για «χρόνια πολλά» αναβιώνουν ήθη και έθιμα των οποίων οι ρίζες χάνονται στα βάθη των αιώνων. Από τη Μακεδονία έως τη Κρήτη, πανού έχουν το δικό τους χρώμα. Παρακάτω θα δείτε κάποια από τα πιο γνωστά ελληνικά χριστουγεννιάτικα ήθη και έθιμα. Το στόλισμα του καραβιού, το τάισμα της βρύσης, η γουρουνοχαρά, το αναμμένο πουρνάρι είναι μόνο μερικά από αυτά.

Χριστουγεννιάτικο στεφάνι

ην παραμονή των Χριστουγέννων συνηθίζεται στα χωριά να κρεμούν έξω από την πόρτα των σπιτιών πλεξούδες από σκόρδα, πάνω στις οποίες καρφώνουν γαριφαλάκια για να διώξουν την κακογλωσσιά που «καρφώνει» την ευτυχία του σπιτιού τους.

Την εξώπορτα των σπιτιών κοσμεί, επίσης, ένα στεφάνι από έλατο, διακοσμημένο με χριστουγεννιάτικα στολίδια. Σύμφωνα με την παράδοση, το στεφάνι φέρνει τύχη στους ενοίκους του σπιτιού.

Το στόλισμα του καραβιού

Ένα έθιμο που τα τελευταία χρόνια τείνει να εξαφανιστεί και τη θέση του έχει πάρει το ξένο έθιμο του χριστουγεννιάτικου δέντρου.

Το καράβι συμβολίζει την καινούργια πλεύση του ανθρώπου στη ζωή, μετά τη γέννηση του Χριστού. Τα παιδιά των ναυτικών που έμεναν πίσω κατασκεύαζαν μόνα τους τα παιχνίδια τους τα οποία συνήθως ήταν καραβάκια. Το καραβάκι συμβόλιζε την προσμονή των παιδιών για αντάμωση

με τους συγγενείς τους, αλλά και την αγάπη τους για τη θάλασσα. Σιγά-σιγά καθιερώθηκε και το έθιμο του στολισμού του όμως λόγω του ότι ήταν συνδεδεμένο με δυσάρεστες αναμνήσεις δεν μπόρεσε να εδραιωθεί ως γιορτινό σύμβολο.

Το τάισμα της βρύσης

Οι κοπέλες στη Θεσσαλία, τα χαράματα των Χριστουγέννων, αλλού την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, πηγαίνουν στην πιο κοντινή βρύση “για να κλέψουν το άκραντο νερό” (άκραντο, δηλαδή αμίλητο, γιατί δε βγάζουν λέξη σ’ όλη τη διαδρομή). Αλείφουν τις βρύσες του χωριού με βούτυρο και μέλι, με την ευχή όπως τρέχει το νερό να τρέχει και η προκοπή στο σπίτι τον καινούργιο χρόνο και γλυκιά να είναι και η ζωή τους. Για να έχουν καλή σοδειά, όταν φτάνουν εκεί, την “ταΐζουν”, με διάφορες λιχουδιές, όπως βούτυρο, ψωμί, τυρί, όσπρια ή κλαδί ελιάς. Όποια θα πήγαινε πρώτη στη βρύση, αυτή θα ήταν και η πιο τυχερή ολόκληρο το χρόνο. Έπειτα ρίχνουν στη στάμνα ένα βατόφυλλο και τρία χαλίκια, “κλέβουν νερό” και γυρίζουν στα σπίτια τους πάλι αμίλητες μέχρι να πιούνε όλοι από το άκραντο νερό. Με το ίδιο νερό ραντίζουν και τις τέσσερις γωνίες του σπιτιού, ενώ σκορπούν στο σπίτι και τα τρία χαλίκια.

Γουρουνοχαρά

Ένα από τα σημαντικότερα χριστουγεννιάτικα έθιμα της Θεσσαλίας είναι το σφάξιμο του γουρουνιού.

Η προετοιμασία για το σφάξιμο του γουρουνιού γινόταν με εξαιρετική φροντίδα, ενώ επακολουθούσε γλέντι μέχρι τα ξημερώματα, για να επαναληφθεί η ίδια διαδικασία την επόμενη και τη μεθεπόμενη μέρα. Τρεις-τέσσερις συγγενικές οικογένειες καθόριζαν με τη σειρά ποια ημέρα θα έσφαζε το γουρούνι της. Για κάθε σφαγή μεγάλου γουρουνιού απαιτούνταν 5-6 άνδρες, εκτός των παιδιών, που είχαν ηλικία πολλές φορές 20-25 ετών. Επειδή όμως η όλη εργασία είχε ως

επακόλουθο το γλέντι και τη χαρά, γι' αυτό και η ημέρα αυτή καθιερώθηκε ως “γουρουνοχαρά ή γρουνουχαρά”.

Μετά το γδάρσιμο, αρχίζει το κόψιμο του λίπους και στην συνέχεια το κόψιμο του κρέατος σε μικρά κομμάτια. Το λίπος λιώνεται και αποθηκεύεται σε μεγάλα δοχεία λαδιού για να χρησιμοποιηθεί αφού παγώσει από τις νοικοκυρές στα φαγητά τους κατά την διάρκεια της χρονιάς. Στις περισσότερες περιοχές της Θεσσαλίας, τα γουρούνια σφάζονται την ημέρα του Αγίου Στεφάνου στις 27 Δεκεμβρίου, γι' αυτό και η γιορτή αυτή ονομάζεται Γρουννοστέφανος.

Χριστόκλουρα

Στη Θράκη, οι Σαρακατσάνες εξακολουθούν να ζυμώνουν την “Χριστόκλουρα”. Στρογγυλή κουλούρα με διάφορα σχέδια, που αναπαριστούν συνήθειες από το παρελθόν όπως στάνη, στρούγκα και άλλα. Της βάζουν μέλι και την τρώνε όλοι μαζί περιμένοντας την γέννηση του Χριστού

Μπαμουσιαραίοι

Ένα ακόμα έθιμο της Θράκης είναι και οι “Μπαμουσιαραίοι”. Την δεύτερη μέρα των Χριστουγέννων, δύο άντρες μεταμφιέζονται ο ένας σε Μπαμουσιαραίο και ο άλλος στην γυναίκα του. Ο Μπαμπουσιαραίος φορά μία νεροκολοκύθα στο πρόσωπο που της έχει ανοίξει τρύπες για μάτια και στόμα, προβιές προβάτων, και κρεμασμένα κουδούνια στην μέση. Οργανοπαίκτες με νταούλια, ζουρνάδες και γκάιντες τους συνοδεύουν και με την έντονη μουσική τους ξεσηκώνουν το χωριό.

Το “Χριστόξυλο”

Στην Μακεδονία, ο νοικοκύρης του σπιτιού διαλέγει από το χωράφι του το πιο γερό κλαδί ελιάς ή πεύκου και το τοποθετεί στο τζάκι του σπιτιού. Το ξύλο αυτό που ονομάζεται και “Χριστόξυλο” καίγεται για όλο το Δωδεκαήμερο των Χριστουγέννων (από την μέρα δηλαδή των Χριστουγέννων μέχρι και τα Φώτα). Κατά την παράδοση το κάψιμο του Χριστόξυλου, βοηθά τον Χριστό να ζεσταίνεται στην φάτνη της Βηθλεέμ. Ο κάθε Μακεδόνας προσπαθεί να καίγεται το Χριστόξυλο του σπιτιού του μέχρι και τα Φώτα.

Μωμόγεροι

Ακόμα ένα έθιμο των Μακεδόνων, είναι οι “Μωμόγεροι”. Ένα είδος δηλαδή παραδοσιακού λαϊκού θεάτρου που αναβιώνει σε όλα τα χωριά όπου υπάρχουν πρόσφυγες από τον Πόντο. Οι πρωταγωνιστές αυτών των θεατρικών παραστάσεων κάνουν μιμητικές κινήσεις, ενώ τα πρόσωπά τους είναι μακιγιαρισμένα όπως το δέρμα των γερόντων. Οι παραστάσεις πραγματοποιούνται καθ’ όλη την διάρκεια του δωδεκαημέρου των Χριστουγέννων.

“Κόλιντα Μπάμπω”

Στην Πέλλα, αναβιώνει ακόμα και σήμερα το έθιμο της “Κόλιντα Μπάμπω”. Οι κάτοικοι της περιοχής το βράδυ της 23ης Δεκεμβρίου ανάβουν φωτιές, φωνάζοντας “Κόλιντα Μπάμπω” που σημαίνει “σφάζουν, γιαγιά”. Αυτό είναι ένα έθιμο που αναπαριστά την σφαγή των αρσενικών νηπίων από τον Ηρώδη. Έτσι η φωτιά ενημερώνει τους κατοίκους να προφυλαχθούν όχι μόνο από τον βασιλιά Ηρώδη, αλλά και από τα κακά που ίσως επιφυλάσσει η νέα χρονιά.

Αναμμένο πουρνάρι

Όταν γεννήθηκε ο Χριστός και πήγαν οι βοσκοί να προσκυνήσουν, ήταν νύχτα σκοτεινή. Βρήκαν κάπου ένα ξερό πουρνάρι κι έκοψαν τα κλαδιά του. Πήρε ο καθένας από ένα κλαδί στο χέρι, του έβαλε φωτιά και γέμισε το σκοτεινό βουνό χαρούμενες φωτιές και τριξίματα και κρότους. Από τότε, λοιπόν, στα χωριά της Άρτας, όποιος πάει στο σπίτι του γείτονα, για να πει τα χρόνια πολλά, καθώς και όλα τα παιδιά τα παντρεμένα, που θα πάνε στο πατρικό τους, για να φιλήσουν το χέρι του πατέρα και της μάνας τους, να κρατούν ένα κλαρί πουρνάρι, ή ό,τι άλλο δεντρικό που καίει τρίζοντας. Στο δρόμο το ανάβουν και το πηγαίνουν έτσι αναμμένο στο πατρικό τους σπίτι και γεμίζουν χαρούμενες φωτιές και κρότους τα σκοτεινά δρομάκια του χωριού.

Ακόμη και στα Γιάννενα το ίδιο κάνουν. Μόνο που εκεί δεν κρατούν ολόκληρο το κλαρί το πουρνάρι αναμμένο στο χέρι τους αλλά κρατούν στη χούφτα τους μια χεριά δαφνόφυλλα και πουρναρόφυλλα, που τα πετούν στο τζάκι, μόλις μπουνε και καλημερίζουν. Κι όταν τα τα ξερά φύλλα πιάσουν φωτιά κι αρχίσουν να τρίζουν και να πετάνε σπίθες, εύχονται: «Αρνιά, κατσίκια, νύφες και γαμπρούς!»

Το σπάσιμο του ροδιού

Στην Πελοπόννησο, έχουν το σπάσιμο του ροδιού. Το πρωί της Πρωτοχρονιάς ο νοικοκύρης του σπιτιού πηγαίνει στην εκκλησία κρατώντας το ρόδι του για να το “λειτουργήσει”. Μετά πηγαίνοντας στο σπίτι του, χτυπάει την πόρτα της εισόδου και ανοίγοντας του σπάει με δύναμη το ρόδι για να σκορπιστούν οι ρώγες του παντού στο σπίτι. Παράλληλα με το σπάσιμο του ροδιού, δίνουν και την ευχή: “με υγεία, ευτυχία και χαρά το νέο έτος και όσες ρώγες έχει το ρόδι, τόσες λίρες να έχει η τσέπη μας όλη την χρονιά”.

Χριστουγεννιάτικο ψωμί

Στην Κρήτη, έχουν σαν χριστουγεννιάτικο έθιμο το ζύωμα του χριστουγεννιάτικου ψωμιού. Θεωρείται ολόκληρη ιεροτελεστία, και χρησιμοποιούνται τα καλύτερα υλικά για την παρασκευή του. Οι νοικοκυρές σχηματίζουν με τη μισή ζύμη, μία μεγάλη κουλούρα ενώ με την υπόλοιπη έναν σταυρό για να τη στολίσουν. Διακοσμητικά γύρω γύρω στην κουλούρα αυτή του ψωμιού, χαράζουν με μαχαίρι διάφορα σχέδια όπως καρδιές, αστεράκια, λουλούδια κ.α. Συνηθίζεται το χριστουγεννιάτικο αυτό ψωμί να κόβει ο νοικοκύρης του σπιτιού την μέρα των Χριστουγέννων και να το μοιράζει σε όλους όσοι κάθονται στο γιορτινό τραπέζι.

Οι παραδοσιακές φουφούδες

Με παραδοσιακές φουφούδες και την επίσκεψη του Καππαδόκη Αη Βασίλη γιορτάζονται τα Χριστούγεννα στην πόλη της Καβάλας. Το εμπορικό κέντρο της πόλης την παραμονή των Χριστουγέννων θυμίζει μια μεγάλη ψησταριά. Στους περισσότερους πεζόδρομους, αλλά και στα πεζοδρόμια, οι έμποροι στήνουν υπαίθριες ψησταριές, τις λεγόμενες φουφούδες και προσφέρουν σε όλους τους περαστικούς ψητά κρέατα και ντόπιο κόκκινο κρασί. Οι παραδοσιακές φουφούδες στήνονται ξανά την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, αυτή τη φορά σε μεγαλύτερη έκταση και από νωρίς το μεσημέρι στήνεται μεγάλη γιορτή με άφθονο κρασί ορχήστρες και υπαίθριες ψησταριές για την υποδοχή του νέου χρόνου πολύ πριν από τα μεσάνυχτα. Από την παραμονή των Χριστουγέννων ένα ακόμη έθιμο αναβιώνει στην πόλη και συγκεκριμένα στην περιοχή της Νέας Καρβάλης. Πρόκειται για την επίσκεψη του Καππαδόκη Αη Βασίλη που ολοκλήρωσε το μεγάλο του ταξίδι από την Καισάρεια φθάνοντας στο λαογραφικό χωριό «Ακόντισμα», όπου θα παραμείνει μέχρι την τελευταία μέρα του έτους.

Η σπηλιά του Αϊ Γιάννη στην Μαραθοκεφάλα Κισάμου

Στην σπηλιά του Αι-Γιάννη στην Μαραθοκεφάλα την παραμονή των Χριστουγέννων τελείται Αρχιερατική θεία λειτουργία. Η αναπαράσταση της φάτνης όπου γεννήθηκε ο Χρηστός με πρόβατα, βοσκούς φωτιές σήμαντρα και το αστέρι να λάμπει στην κορυφή της σπηλιάς δίνουν ιδιαίτερο χρώμα. Παλιότερα, από την παραμονή των Χριστουγέννων οι γεωργοί οι βοσκοί και οι ναυτικοί έλεγαν «πώς παλεύουν οι καιροί, και οι αέρηδες ποιος θα γεννηθεί και ποιος θα βαπτισθεί». Όποιος γεννηθεί όποιος δηλαδή υπερισχύσει και βγει νικητής την ημέρα των Χριστουγέννων, αυτός θα υπερισχύσει μέχρι και τα Φώτα αλλά και ολόκληρο τον καινούργιο χρόνο. Πιο παλιά το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων έκοβαν κλαδιά και βλαστούς οι νοικοκυρές και τα πήγαιναν στο σπίτι. Τα έβαζαν σε ποτήρι με νερό και προσμονούσαν να ανθίσουν.

Πηγή: aftodioikisi.gr